

“TEMYİZ MAHKEMELERİNDE MÜKEMMELİYET”

SONUÇ METNİ

(YARGITAY KONFERANS SALONU, ANKARA/TÜRKİYE, 2 EYLÜL 2021)

Bağımsız, tarafsız ve dürüstlüğü tartışmasız olan bir yargı, hukukun üstünlüğüne ve adalete uygunluğu sağlayan temel bir kurumdur. Özgürlük, adalet ve toplumsal barış gibi hepimizin üzerine titrediği toplumun temelleri, ancak iyi işleyen bir yargı sistemi ile korunabilir. Yargı görevinin hakkıyla yerine getirilebilmesi için en ileri adalet standartları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Yüksek mahkemelerin ve ülke başsavcılıklarının hiçbir ayrımcılık yapmaksızın, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı artırma ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğini sağlama ve adaleti gerçekleştirme çabasının bir sonucu olarak 2 Eylül 2021 tarihinde Yargıtay Konferans Salonunda bir toplantı düzenlenmiştir. Üç kıtadan, 13 ülkeden ve farklı hukuk geleneklerinden gelen yüksek mahkeme başkanlarının ve ülke başsavcılarının “temyiz mahkemelerinde mükemmeliyet” konusundaki görüşleri aşağıda yazılı ilkeler çerçevesinde özetlenmiştir.

İlke 1

Temyiz mahkemelerinin benimsediği etik değerler, adaletin yerine getirilmesinde hâkimlere rehberlik etmelidir.

Temyiz mahkemesinin benimsediği yargı etiği değerleri, tüm faaliyetleri bakımından yol göstericidir. Yargı görevinin yerine getirilmesinde bağımsızlık, tarafsızlık, dürüstlük, mesleğe yaraşırılık, eşitlik, ehliyet ve özen değerlerinin vurgulandığı Bangalor Yargı Etiği İlkeleri ve bunun üzerine yazılan Yorum dikkate alınmalıdır.

Tüm Yargı sistemleri, yargı mensupları için mesleki ve etik davranış kuralları veya standartları geliştirmeli ve yürürlüğe koymalıdır. Etik değerlere tam olarak uyulması ve bu değerlerin toplumun her kesiminde yaygınlaştırılması, halkın yargı sistemine olan güvenini ve adli kaliteyi artıracak temel bir unsurdur.

Mahkeme kullanıcılarının, yalnızca zamanında ve etkili hizmet değil, aynı zamanda mahkeme personelinden en yüksek standartlarda etik, profesyonel ve hesap verebilir davranış görmeye hakları vardır. Etik değerler bu konuda mahkemede çalışan herkese rehberlik eder.

İlke 2

Yargıda şeffaflık, halkın adalet yönetimine güvenmesini ve bu güvenin sürmesini sağlamak için temel bir unsurdur.

İnsan hakları da dâhil olmak üzere tüm hakların korunması ve kullanılabilmesi etkin, bağımsız ve tarafsız yargı organı tarafından davaların hakça ve açık olarak görülmesine bağlıdır.

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin 11. maddesi taraf devletlere, yargının bağımsızlığını ve yolsuzlukla mücadele alanındaki önemli rolünü hatırlatmaktadır.

Yargıda şeffaflığa ilişkin Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin 2019/22 sayılı kararında üye devletler, adalet yönetimi konusunda programlarını ve yasal reformlarını oluştururken, “Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesini ve İstanbul Bildirgesinin Etkili Şekilde Uygulanması İçin Tedbirleri” göz önünde bulundurmaya davet edilmiştir. Bildirgedeki İlkeler ile Uygulama Tedbirleri, adaletin yerine getirilmesinde vazgeçilmez bir unsur olan yargıda şeffaflığa ilişkin asgari standartları belirlemiştir. Bu standartlar temyiz mahkemeleri için de rehber niteliğindedir.

İlke 3

Temyiz mahkemeleri, içtihat birliğini sağlamak amacıyla içtihat yaygınlaştırma stratejisi geliştirmelidir.

Temyiz mahkemeleri, içtihat tutarlılığını sağlamak için gerekli mekanizmalar oluşturmalı ve etkili şekilde uygulamalıdır. Açık, anlaşılır ve kaliteli gerekçeli kararlar ile içtihat tutarlılığının sağlanmasına çaba göstermeli ve hukuki kesinliği, tutarlılığı ve istikrarı tüm ülke çapında sağlamaya yönelik çalışmalar yürütmelidir.

Temyiz mahkemeleri güncel kararlarını etkili şekilde yaygınlaştırmak için gerekli araçlar geliştirmeli; hâkimler ve savcılar, avukatlar ve halk olmak üzere farklı kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir bilişim sistemini faaliyete geçirmelidir. Derece mahkemelerinin kararları arasındaki tutarsızlıkları takip etmeli, bunların giderilmesi için gerekli önlemleri almalıdır. Bunlar arasında mahkemelere yönelik bültenler yayımlanması, eğitim programları konusunda tavsiyelerde bulunulması ve içtihatların tartışıldığı forumlar düzenlenmesi sayılabilir.

İlke 4

Temyiz mahkemelerinin eğitici rolü, aynı zamanda yargı sistemine liderlik yapmasını da gerektirir.

Değerlerini içselleştirmiş, şeffaf, hesap verebilir ve toplumla bütünleşmiş mahkemeler, yargı sistemine de liderlik yapabilecek konuma gelebilirler.

Temyiz mahkemesinin misyonu kurumun amacını, vizyonu ise gelecekte olmayı hedeflediği durumu ifade eder.

Temyiz mahkemesinin liderliği, yargı sisteminin başarısında önemli rol oynar. Bu rol adalet politikalarına katkı sağlamak da dâhil olmak üzere en ileri adalet standartlarının uygulanmasında öncülük etmeyi de gerektirir.

İlke 5

Temyiz mahkemeleri stratejik yönetim anlayışına sahip olmalıdır.

Mahkemenin vizyonu ve misyonu ile uyumlu şekilde belirlenen hedeflere ulaşmaya yönelik stratejiler ve politikalar geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bunlar, başta paydaşlar olmak üzere halka açıklanmalı ve izlenebilir olmalıdır.

Bir temyiz mahkemesinin yönetiminde en önemli unsurlardan biri kurum kültürüdür. Kurum kültürünü iyi tanıyan liderler ve yöneticiler mahkemenin stratejilerini oluştururken kurumsal yönetim anlayışını ve olumlu kurum imajını göz önünde bulundururlar. Ayrıca, mahkemenin iş yükü ve çalışma şartları da dikkate alınmalıdır.

Amaçların ve hedeflerin belirlenmesi, iş akışının şeffaf ve çağdaş adalet yönetimi gereklerine uygun şekilde yürütülmesi ve risk yönetiminin iyi bir şekilde yapılması gerekir. İş süreçlerinin geliştirilmesine yönelik stratejilerin ve politikaların uygulanması amacıyla insan kaynakları ile mali kaynakların da verimli bir şekilde tahsis edilerek denetlenmesi ve izlenmesi büyük önem taşır.

İlke 6

Temyiz mahkemelerinin etkin ve verimli olabilmesi için insan kaynaklarını doğru şekilde yönetmesi temel bir gerekliliktir.

Temyiz mahkemeleri, çalışanlarının yeteneklerinin ve özelliklerinin farkında olmalı, terfilerinde ve atamalarında liyakate dayalı sistemler geliştirmelidir. Temyiz mahkemelerinin eğitici rolü ve tüm yargı üzerindeki etkisi dikkate alındığında, eğitim programlarının kurum içi ve kurum dışı faaliyetleri kapsayacak şekilde yapılandırılması zorunludur.

İnsan kaynaklarının kalitesi, aynı zamanda temyiz mahkemesinin verdiği yargı hizmetinin de kaliteli olmasını sağlayarak, halkın güven ve memnuniyetine yükseltir.

Temyiz mahkemesinin kendi insan kaynaklarını yönetmesi ve eğitmesi, bağımsızlığının da temel bir bileşenidir.

İlke 7

Temyiz mahkemelerinin fiziki ve teknik alt yapısı ile etkin işlem süreçleri, yargı görevinin zamanında ve doğru şekilde yerine getirilmesi için temel bir unsurdur.

Yargı güvenli, temiz, uygun ve kullanıcı dostu mahkeme binaları sağlayarak, halkın adalet yönetimine güvenini artırmalıdır. Yeterli duruşma ve müzakere salonları, binaya kolay erişim olanakları, güvenli alanlar, dava dosyalarının korunaklı şekilde arşivlenmesi ve çalışanlar için verimli fiziki koşullar gibi mahkemelerin altyapısına ilişkin konular yargı hizmetinin güvenilir, hızlı ve etkin şekilde yerine getirilmesini etkiler. Aynı zamanda emziren anneler ve engelliler gibi özel ihtiyaç sahipleri için de binada gerekli ve uygun kullanım imkânları sağlanmalıdır.

Temyiz mahkemeleri dava giderleri, mahkeme usulleri ve duruşma takvimleri ile ilgili bilgileri doğru bir şekilde vatandaşa sunmakla yükümlüdür. Davaların etkin bir şekilde sonuçlandırılmasının yanı sıra kararların kalitesi, süresinde yazılması ve işlem sürelerinin öngörülebilirliği de önlem alınması gereken konular arasında yer alır.

Tüm süreçler, modern teknolojik imkânlar kullanılarak denetlenmeli, mahkemede ilgililere ve yetkililere raporlanmalıdır.

İlke 8

Temyiz mahkemesi yönetimi, iç ve dış paydaşların görüşlerini, ihtiyaç ve beklentilerini göz önünde bulundurmalıdır.

Mahkeme kullanıcıları ile güçlü ve etkili iletişim önemlidir. Onlardan geri bildirim alınması ve bu geri bildirimlerin işlenmesine yönelik sistemler kurulması gerekir. Dava tarafları da dâhil olmak üzere tüm mahkeme kullanıcılarının mahkemenin faaliyetlerini anlaması, halka erişim programları ve medyayla ilişkiler, kamunun yargıya duyduğu güveni etkiler.

Mahkeme kullanıcılarıyla etkin ve verimli bir iletişim ağının geliştirilmesi ve bu ağlardan gelecek görüş, öneri ve diğer bilgilerden yararlanılması yargı hizmetinin kalitesini artırır. Bu kapsamda yenilikçi tedbirlerin geliştirilmesinin önemi her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Hizmet alanların memnuniyeti düzenli olarak ölçülmeli, avukatlara ve dava taraflarına memnuniyet anketi uygulanmalı ve bunların sonuçları hizmet kalitesini artırmak amacıyla kullanılmalıdır. Anket sonuçlarının kamu ile paylaşılması yargıya olan güveni güçlendiren bir unsurdur.

İlke 9

Adalete erişime ilişkin diğer gerekliliklerle birlikte uygun maliyetli yargı hizmeti, halkın yargıya olan güveninin korunmasında temel bir unsurdur.

Hızlı, etkili ve ekonomik uyuşmazlık çözümüne erişim ile adil ve kamuya açık duruşmaya dayalı, makul bir süre içinde aleni olarak tefhim edilen gerekçeli kararlar, halkın yargıya güveninin yükseltilmesine katkı sağlar. Her ülkede dava giderleri temyiz mahkemeleri, ilk derece mahkemeleri ve diğer adalet aktörlerinin ortak çalışmalarıyla belirlenmeli, halka uygun maliyetli yargı hizmeti sunmak için açık ve uygun politikalar oluşturulmalıdır.

Uygun maliyetli, fiziksel olarak erişilebilir ve vatandaşın işlemlerini kolaylıkla sürdürebildiği sistemler geliştirilmelidir. Engelli mahkeme kullanıcılarına teşvik edici hizmet verilmesi, mahkemenin dilini konuşmayan taraflara çeviri hizmeti sunulması, hukuki yardıma ihtiyacı olan dava taraflarına adli yardım sağlanması, alternatif uyuşmazlık çözüm önerilerinde bulunulması, tüm kamuya gerek fiziksel gerek internet ortamında erişilebilir hizmet verilmesi “mükemmeliyet” yolunda ilerleyen her temyiz mahkemesi için bir gerekliliktir.

İlke 10

Temyiz mahkemelerinin dosya yönetim sistemi; uygun filtreleme araçlarını, etkili ön inceleme mekanizmalarını ve her dosyaya bireysel ilgi gösterilmesine imkân veren usulleri içermelidir.

Dosya sayıları ve nitelikleri, işlem süreleri ve ortalama yargılama süreleri dikkate alınarak, dosyaların önceden belirlenen kurallar çerçevesinde şeffaflık, eşitlik ve adalet ilkelerine uygun bir sıra ile incelenmesi, mahkemeye duyulan güveni artırır. Bu yaklaşım, (tutuklu dosyalar, zamanaşımına uğraması yakın dosyalar gibi) haklı nedenlerle bazı dosyaların öncelikli olarak incelenmesine engel değildir.

“Ön inceleme standartları” geliştirilmesi, mahkemenin etkinliği ve verimliliği ile dosyaların kısa sürede sonuçlandırılmasına katkı sağlar.

Temyiz mahkemelerinde kullanılan filtreleme mekanizmaları konusunda dünyada farklı sistemler uygulanmaktadır. İzin, atlamalı temyiz, temyiz yoluna başvurabilecek avukatların akredite edilmesi ve kabul edilmezlik kararı gibi yöntemlerin yanı sıra kendine özgü filtreleme mekanizmaları da bulunmaktadır.

Her dosyaya bireysel ilgi gösterilmesi, etkili bir dosya yönetim sisteminin kurulmasına bağlıdır. Dosyaların sırasının karışması, unutulması ya da kaybolması yargı sistemine olan güveni olumsuz etkiler.